

Повтори як засіб створення репрезентації національно-мовної картини світу (на матеріалі повісті М. Матіос «Солодка Даруся»)

У статті аналіз повторів здійснено на матеріалі твору, присвяченого долі українців, котрі жили на Буковині. Зображено життя гуцулів у 30–70-ті роки ХХ ст. при різних окупаційних режимах, передано напружені стосунки, що існували між українцями й румунською, німецькою, радянською владами. Ідеться про загальнолюдське, морально-етичне: переломлення в психіці, світогляді, сприйнятті світу людей. Мовна одиниця з повтором розкриває глибинний зміст і функціональні можливості лише із застосуванням нової парадигми знань, яка ґрунтується на етнофілософських, етнопсихологічних та етнокультурних підходах до мовного явища.

Ключові слова: повтор, ментальність, картина світу, концептосфера, повість.

Постановка наукової проблеми та її значення. У ХХ ст. з'явилася нова галузь науки – лінгвокультурологія, яка вивчає взаємодію мови й культури, зокрема дослідження мовної картини світу. Під картиною світу розуміють «впорядковану сукупність знань про дійсність, яка сформувалася в суспільній (а також груповій, індивідуальній) свідомості» [20, с. 4]. У межах національних лінгвокультур існує два види картин світу. Одна з них, когнітивна – це «сукупність концептів і стереотипів свідомості, які визначаються культурою» [20, с. 5]. Концепт є одиницею мислення, що належить до суспільного або індивідуального досвіду та характеризується мінливістю, стереотип – історично закріплений умовний знак, що існує у свідомості як стабільний знак. Сукупність концептів однієї людини, а також усієї мови прийнято називати концептосферою. Цей термін, на зразок термінів В. І. Вернадського «ноосфера» і «біосфера», увів Д. С. Лихачов [11].

Мовна картина світу – «сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень народу про дійсність на певному етапі розвитку народу» [20, с. 5]. Вона складається зі стереотипів і культурних концептів, вираженням яких є переважно номінативні засоби (лексеми, стійкі номінації, фразеологізми), що фіксують членування й класифікацію об'єктів національної дійсності, та є лише вербалізованою частиною концептосфери як сукупності мисленневих образів.

Концептосфера сформована й упорядкована на підставі пізнання світу, а оскільки засобом доступу до єдиної інформаційної бази людини є мовні знаки, то концептосфера ширша й багатша за мовну картину світу. Культурним осереддям, ядром національної мовної картини світу є його національний образ, що ґрунтується на ціннісних пріоритетах, образній системі та соціальних стереотипах. Видатний український письменник Панас Мирний писав: «наша мова – та ж і є одежа нашого духу, або, ще краще, яскравий вираз всього того, що нас вражає, що ми почуваємо, про що ми думаємо-гадаємо, того, що ми зовемо духом або душею» [17, с. 271].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Необхідність створення національно-мовної картини світу пов'язана з описом менталітету народу, тобто його світогляду та основних рис поведінки. Незважаючи на активне вивчення в останні два десятиліття мовних картин світу [2; 10; 11; 21; 23], лунають поодинокі голоси проти використання цього терміна, пропонується говорити про матеріалізацію думки в мові [3, с. 30]. Під впливом комп'ютерної науки термін «картина світу» замінюється термінами «когнітивна модель світу», «ментальна модель», «ментальна репрезентація», однак при цьому не змінюється суть: позначення універсальної концептуальної репрезентації дійсності в сукупності її зовнішніх і внутрішніх зв'язків.

Мета й завдання статті полягають у виявленні та описі різних видів повторів у тексті повісті, які репрезентують ментальність української нації через ключові національно марковані концепти, що утворюють стереотипи і є частиною мовної картини світу.

Об'єктом дослідження стала національно-мовна картина світу українців, вербалізована засобами художнього мовлення. Такий розгляд може претендувати на об'єктивність під час створення ментального портрета українців у сукупності з іншими видами мовлення, оскільки в ньому відбивається уявлення про світ, цінність предметів, явищ, законів природи.

Предметом аналізу є повтори як один із засобів створення репрезентації національно-мовної картини світу українців. Наявна культурно-філософська інтерпретація мови передбачає розгляд мовних одиниць, опертих на уклад життя, ментальність народу, оскільки в мовних формах так або інакше

відбиваються особливості світогляду, психічної будови й поведінки, зумовлені національною належністю й етнічною спільністю способів характеристики та самооцінки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз повторів здійснено на матеріалі повісті М. Матіос «Солодка Даруся» [15], присвяченої важкій долі українців, котрі жили на Буковині. Події, описані у творі, припадають на 30–70-ті роки ХХ ст. Це, зокрема, період насильницької колективізації в Західній Україні. Автор зображує життя гуцулів при різних окупаційних режимах, передає напружені стосунки, що існували на Буковині й у Галичині між українцями й румунською, німецькою, радянською владами. Однак історичні події не є основним предметом зображення, «пріоритетною є проблема долі людини, зосередження уваги на душевних та психологічних зіткненнях героїв, змалювання їхніх вчинків та стосунків з найближчим оточенням» [21, с. 212].

У «Солодкій Дарусі» розкрито трагедію однієї родини – Михайла, його дружини Матронки та їхньої дочки Дарусі, а в особі цієї родини – трагедію усього буковинського народу, понівеченого НКВД у період окупації радянськими військами Західної України. Події розгортаються в гірському селі Черемошне на Буковині. Герої М. Матіос «такі рельєфні та самотні, що їх годі забути» [7, с. 10].

Твір стрункий і довершений із погляду композиційної організації. Кожна частина має свою назву: перша – «Даруся» (драма щоденна), друга – «Іван Цвичок» (драма попередня), третя – «Михайлове чудо» (драма найголовніша). Як бачимо, у кожній із назв автор уживає слово «драма», акцентуючи на трагічності зображуваних подій. Ці три драми розміщені не за принципом хронології, а у зворотному порядку, що дає змогу дослідити свідомість героїв у часі, дізнатися, що спричиняє вчинки та особливості їхньої поведінки, розповідь «ведеться з гірською неквапливістю і гуцульською статечністю» [5, с. 67].

Героїня твору Даруся є ланкою, що водночас зв'яже три частини твору й різні історичні періоди, адже діє у двох часових планах: минулому й сьогоденні. Вона виступає головним героєм у розділах «Даруся» та «Іван Цвичок» і другорядним, але дуже важливим у розділі «Михайлове чудо».

У першому розділі авторка зосередилася на образі Дарусі. Ця жінка не розмовляє, а тому її образ розкрито через плин свідомості. Головний прийом створення цього персонажа – передача її невласне-прямого мовлення, завдяки якому читач повністю занурюється у внутрішній світ героїні. У цій частині роману М. Матіос передає фізичні й душевні муки Дарусі, наголошуючи на тому, що її героїня – не божевільна, а перебуває у власному світі. Вона ближча до природи, аніж до людей. Найбільшою виразністю й емоційністю виділяється тут сцена відвідування Дарусею могили свого батька. Отже, хоча ця частина і є початком розповіді, вона – результат трагедії, про яку йтиметься далі.

Друга частина – «Іван Цвичок» – присвячена стосункам Івана та Дарусі. Обоє вони опинилися на задвірках суспільства, але це не завадило їм стати на якийсь момент щасливими разом. Ідея цієї частини полягає в тому, що любов здатна вилікувати навіть безнадійно хворих і на певний час дає можливість забути про несправедливість цього світу. Ця частина – «соковитий пленер народного життя, живопис характерів із народу, реставрація живої мови, непідробної говірки з рясними барвистими діалектизмами» [5, с. 71].

Третій розділ роману – «Михайлове чудо» – найбільш насичений подіями. У розділі наявні мальовничі описи місцевого побуту та звичаїв, він повертає оповідь у минуле на кілька десятків років і розповідає вже про батьків Дарусі, які намагалися вберегти від людського ока своє кохання. Та зміни влади, війна й людська заздрість виривають цю пару з їхнього маленького щасливого світу й кидають на арену історичних подій. Із кульмінаційної частини читач дізнається, що спричинило хворобу Дарусі. Висвітлюючи причини й наслідки трагедії буковинців, М. Матіос переконливо й реалістично зображує служителів радянської влади, зокрема майора Дідушенка, а натомість трагедія Матронки та Дарусі показана емоційно, хоч і з окремими натуралістичними елементами, але психологічно проникливо. Даруся – «це метафора сьогочасної України, тобто Даруся це вічна українська “трішниця” поставлена в нові політичні і суспільні умови» [18, с. 7].

У трьох частинах роману відображені як історичні події, так і розкрита драма людських стосунків. Одним із перших Д. Павличко помітив, що в романі «Солодка Даруся» йдеться не тільки про дитину чи дорослу людину, а й про народ, що втрачає своє духовне здоров'я і навіть мову через довірливість та недосвідченість [19, с. 6].

Об'єднати події сьогодення й минулого авторці вдається не тільки за допомогою оберненого сюжету, а й через використання повторів, специфіка яких сягає корінням в уклад життя, поведінкові стереотипи носіїв мови. Найбільше словесних формул із повторами в основній частині тексту, де вони виконують

семантичну та структурну функції. Ці формули увиразнюють поняття, посилюють характеристику персонажа чи предмета. Опис селянського життя, передача народного мовлення містить подвоєння у формі редуплікації, повтору лексичного рівня.

Базовий концепт *дім* демонструє високу значимість родини для носія українського типу ментальності: «Ніхто у Черемошнім не знав з певністю, коли й де Йванові пуп рубали, де хрестили, хто його *мама-тато*, і чи має він бодай би який *дім-двір*, чи кіл біля двору» [15, с. 39].

Про релігійність українців свідчать звертання до вищої сили у формі вигуків: «*Свят-свят-свят...*» [15, с. 63]; «*Боже-Боже ... А як прийде тобі хіть?*» [15, с. 66]; «*Боже-Боже ... вона німувала чверть століття, яж поки не вчула в собі зародки живої, забутої мови, коло тата, на цвинтарі...*» [15, с. 67]; «*Боже-Боже ... яке страшне якесь прокляття було на цій сім'ї і ніхто не знає, яке, свахо...*» [15, с. 167].

Емоційність – ментальна риса українців, яка проявляється у римованих подвоєннях: «Те, чого не треба, ці *люди-юди* видять і знають...» [15, с. 109]; «А як так – *галай-палай...*» [15, с. 111].

Експресивність передається повторенням звука, яке має посилювальний характер і може передавати особливості вимови та вказувати на темпоритм мовлення: «– Видко, молока напратала, *си-и-ирота*, – відповів інший, також непізнаний голос» [15, с. 25]; «А що би ви хотіли, коли вона така слабонька, *си-и-ирота-небога?*» [15, с. 116]; «От і добре. *Розу-у-умниця*» [15, с. 164]; «Ото дивіться і перекажіть всім, хто має вуха, але хто ще не зрозумів: сьогодні на цій території зліквідовано останню банду і її главаря. *Оста-анню!*» [15, с. 150].

Способом подвоєння було утворено редуплікації двох типів. До першого належать подвоєння, які виникли за моделлю вільного словосполучення (слово повторюється повністю або частково для посилення основної думки): «Під дощами розлізлися його худенькі штани і світилася дірками *стара-стара* сорочка, яку він знайшов у Дарусиній повітці, ще, мабуть, від її тата» [15, с. 74], до другого – належать подвоєння, які сформовані за моделлю стійких словосполучень і входять до лексикографічної бази: «А я вам на прикладі скажу, що старих людей треба хоч *коли-не-коли* слухати» [15, с. 168].

Другий тип редуплікацій, що використовувався як словесні формули у фольклорних текстах, наприклад, в українських думах [22], містить концептуальне знання про дійсність та сукупність ментальних стереотипів. Редуплікація входить як конститuent у лексичний пласт, що визначає мовну картину світу носіїв мови, тому українська мовна особистість не може бути описана повно без подібних прикладів, які відображені в тлумачному словнику [4].

Національно-культурна специфіка редуплікацій міститься у висловлюваннях, які відбивають уявлення про об'єкти й свідчать про сентиментальність українців: «...вони, кумко злотна, *голі-голісінки* посеред ночі проти місяця у тепличці купаються і не встидаються, що село спить...» [15, с. 63]; «Вона не мала в цей момент ані встиду, ані страху – тільки *тонка-тонюсінка*, як місячна доріжка на воді теплички, ниточка тремтіла між нею і Йваном і кликала її зболілу душу безстрашно іти на той поклик...» [15, с. 67]; «Був би *один-одніський* язик, що вміє в роті обертатися, а решту – люди докладуть...» [15, с. 68].

Архетипні мовні форми сучасних українців успадковані від попередників із часів становлення етносу. Яскравим прикладом слугують два види одиниць: утворені синонімічним та семантичним повторенням, що свідчать про близькість і нерозчленованість у свідомості понять, які ними позначаються. До перших відносимо синонімічні редуплікації, у яких до вихідного компонента додається його синонім: «Десь під обід двері в кабінет директора місцевої восьмирічки відчинилися з шумом і гуркотом – і почерез поріг *ввалився-вкотився* Дмитро Одайний...» [15, с. 52]; «Не могли *заплакати-заридати*, викричатися, засміятися, а бути живою мумією...» [15, с. 68]; «Але дивіться, Марійо: позабирали румуни чоловіків на *войну-бойню...*» [15, с. 127]; «...вони отако прийшли, ти їх *тихо-мирно* впустив у двері...» [15, с. 153]. Осібно стоїть приклад, пов'язаний із використанням у ролі синоніма румунського слова: «...і не одного контрабандиста, або, як кажуть по-тутешньому – шварцівника, з того боку пристрелили отам, унизу, *прикордонники-grăniceri*» [15, с. 100].

До архаїчних утворень слід віднести об'єднання слів для вираження в синтезі єдиного значення, оскільки на підставі уточнення й конкретизації компонентів виникає третє, семантично більш визначене значення. Наприклад, *завтра-позавтра* або *сьогодні-завтра* – 'найблищим часом': «*Завтра-позавтра* тут будуть совіти» [15, с. 106]; «Видко, не *сьогодні-завтра* бойня велика тут буде...» [15, с. 127]; *хліб-сінь* – 'частування': «Переводив Матронку Дмитро Угрин, той що за пару днів підносив німцєві у наваксованих чоботах *хліб-сінь* на рушникові» [15, с. 164].

У народних думах часто використовувалися синонімічні повторення «Став найстарший брат / Гірко плакати-ридати...» [22, с. 67] та семантичні: «Ой, ходім тепер перед богом і перед людьми / Гріх-срам потерпимо...» [22, с. 219].

Повтори слугують засобом вираження народного способу мислення, ментальними ознаками українців при цьому виступають розсудливість, неквапність, мудрість та далекоглядність. «Але прання пранням, а голова – важніше» [15, с. 15]; «Е-е-е... що говорити – слабе на голову – воно і є слабе» [15, с. 58]; «Думав-думав – і надумав» [15, с. 64]; «Так що, Танасію, часи – часами, а судьба – судьбою» [15, с. 126]; «Сказав, що не буду брати – значить, сказав» [15, с. 132]; «–Людське – то людське, але йде воно до москалів» [15, с. 151]; «Що правда – то правда» [15, с. 170].

Патріархальність буковинців виявляється в таких тавтологічних висловах: «Це ж які муки треба витримувати, щоби таке життя жити...» [15, с. 68]; «Най тепер ці двоє роблять діти, а потому будуть робити роботу» [15, с. 81]. Умови їхнього життя спричинили до запозичень із мов панівної влади, яка інколи мінялася декілька разів протягом життя однієї людини, та привела до появи діалектизмів: «Що вже порозказую – то порозказую...» [15, с. 72]; «Встидали би ся! Встидали!» [15, с. 23].

Використання різних видів повторів приводить до появи ключових слів, які позначають найважливіші поняття тексту й відіграють вагому роль для сприйняття твору та інтерпретації змісту. Вони виконують функцію емоційного впливу й функцію посилення: «Але ж Цвичок є Цвичком: він вроджений для дрімби і мандрів» [15, с. 57]; «Отож, Дарусиним одежам – років і років» [15, с. 59]; «Брав у губи дрімбу, сідав на порозі ганку, грав довго, дивився на Дарусю із складеними під грудьми руками, а сам думав... думав...» [15, с. 68]; «Говорити – говорили про всіх потрохи, а дивувати – не дивували» [15, с. 87]; «Російська влада все чує, все бачить і все знає, бо скрізь має вуха і очі» [15, с. 150]. Функція посилення є специфічною рисою, яка відрізняє повтор від інших стилістичних засобів. Ключові слова – основа, на якій зміцнюються асоціативні зв'язки, актуалізуються позатекстові уявлення, формуються лейтмотив (основна думка, художньо виразна деталь, яка повторюється й підкреслюється у творі) та тема твору.

У сучасному мовознавстві існує стійка традиція дослідження ментальності народу за допомогою аналізу ключових слів, які містяться в текстах і відображають основні концепти певної культури. Психолінгвістика розв'язує цю проблему, виходячи з уявлення про те, що «в основі світобачення і світоприймання будь-якого народу є своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно обумовлена: бачення світу одним народом не можливо простим “перекодуванням” перевести на мову культури іншого народу» [10, с. 20].

Такими номінаціями є діалектне слово *конфета* [15, с. 11, 13, 19, 20, 24, 56, 73]; *дурна* [15, с. 11, 12, 13, 20, 50, 54, 56, 58, 59, 67, 70, 170] і *солодка Даруся* [15, с. 10, 11, 12, 13, 20, 25, 34, 50, 56, 59, 67, 167, 170].

Позитивні ментальні риси українців – жалісливість до людини, яка має глибокі психологічні проблеми, і делікатність у ставленні до неї – проявилися і в тексті твору: «Вони в селі собі думають, що Даруся не розуміє, що, аби не казати *дурна*, вони їй кажуть *солодка*» [15, с. 12].

Повтори не варто сприймати як стилізацію під народне життя у цьому та інших творах М. Матіос, у яких описано рустикальний побут: «Майже ніколи не навпаки» [12], «Москалиця», «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» [14]. Письменниця активно використовує повтори, змальовуючи урбаністичний світ: «Щоденник страченої» [16], «Містер і місіс Ю в країні укрів» [13].

Уживання різних видів повторів свідчить не про ідіолект автора, а про сталу традицію, що її успадкувала сучасна українська література з класичної. Для порівняння варто назвати твори сучасників М. Матіос, у яких ця традиція послідовно відстежується: «Польові дослідження з українського сексу» О. Забужко [9], «Перверзія» Ю. Андруховича [1], «Село не люди» Люко Дашвар [6], «Многі літа. Благії літа: заповіді 104-річного Андрія Ворона – як жити довго в щасті і радості» В. М. Дочинця [8] та ін.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, мова фіксує сукупність уявлень про світ, що зумовлено історично сформованим у свідомості етносу способом концептуалізації дійсності. Слово й реалія, яку воно відбиває, інколи нероздільні, оскільки реалія ототожнюється зі словом, а слово відбиває образ реалії, яка втілюється в людській свідомості. Ментальність нації проявляється в мові, оскільки вона має експліцитні та імпліцитні засоби для вираження понять, предметів і процесів.

До типових ментальних характеристик українців, виявлених у тексті твору, належать емоційність, експресивність, сентиментальність жалісливість, делікатність, толерантність.

Багатство мовних засобів вираження, зокрема наявність синонімічних конструкцій, є доказом досконалості мови, її здатності відтінити нюанси мислительного змісту й експлікувати різноманіття явищ реального світу.

Існування подвоєнь пояснюється стереотипом мислення людини. Мовна одиниця розкриває свій глибинний зміст і функціональні можливості лише із застосуванням нової парадигми знань, яка ґрунтується на етнофілософських, етнопсихологічних і етнокультурних підходах до мовного явища.

Повтори беруть участь у створенні концептосфери української мови, що має бути описана з використанням художнього мовлення, у якому значне місце посідає твір М. Матіос «Солодка Даруся». У ньому майстерно розкривається психологія героїв, їхнього внутрішнього світу, умотивованості вчинків у часи суворих випробувань.

Джерела та література

1. Андрухович Ю. І. Перверзія / Юрій Андрухович. – Львів : Класика, 1999. – 290 с.
2. Барбара Н. В. Мовні засоби вираження української ментальності в сучасній російській пресі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Наталія Вікторівна Барбара ; Нац. акад. наук України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – К., 2010. – 20 с.
3. Васильєва В. Ф. «Языковая картина мира»: миф и реальность (полемиические заметки) / В. Ф. Васильєва // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 9 : Филология. – 2009. – № 3. – С. 22–31.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 сл. [та словосполучень з дод. та доп.] / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
5. Голобородько Я. Ю. Буковинська орнаментика Марії Матіос / Я. Голобородько // Вісник Національної академії наук України. – К., 2008. – № 3. – С. 66–73.
6. Дашвар Л. Село не люди / Люко Дашвар. – Х. : Кн. клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2007. – 270 с.
7. Дімаров А. А. Марічка / Анатолій Дімаров // Матіос М. Солодка Даруся : [драма на три життя] / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – С. 6–7.
8. Дочинець М. І. Многії літа. Благії літа: заповіді 104-річного Андрія Ворона – як жити довго в щасті і радості / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпат. вежа, 2011. – 144 с.
9. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу : роман / Оксана Забужко. – К. : Згода, 1996. – 142 с.
10. Леонтьев А. А. Языковое сознание и образ мира / А. А. Леонтьев // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. – М. : [б. и.] 1993. – С. 16–21.
11. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия Академии наук РАН. – Серия литературы и языка. – 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3–9.
12. Матіос М. Майже ніколи не навпаки / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2007. – 176 с.
13. Матіос М. Містер і місіс Ю в країні укрів / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2006. – 136 с.
14. Матіос М. Москалиця ; Мама Маріца – дружина Христофора Колумба / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 64+48 с.
15. Матіос М. Солодка Даруся : [драма на три життя] / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 176 с.
16. Матіос М. Щоденник страченої : психологічна розвідка / Марія Матіос. – Львів : ЛА «Піраміда», 2005. – 186 с.
17. Мирний П. Про мову / Панас Мирний (П. Я. Рудченко) // Мирний П. Зібрання творів : у 7 т. – Т. 7 : Поезія. Публіцистика. Епістолярій – К. : Наук. думка, 1971. – С. 269–272.
18. Насмінчук І. А. Проза Марії Матіос: особливості індивідуального стилю : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська література» / Ірина Анатоліївна Насмінчук ; Прикарпат. нац. ун.-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – 16 с.
19. Павличко Д. Безодня, куди страшно заглядати / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 2005. – № 2. – 20 січня. – С. 6.
20. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2003. – 60 с.
21. Сварич Н. З. Моделювання картини світу через художнє осмислення людського буття та духовних цінностей у творчості Марії Матіос (на прикладі твору «...Майже ніколи не навпаки») / Н. З. Сварич // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – К., 2012. – Вип. 17. – С. 212–217.
22. Українські народні думи та історичні пісні / за ред. М. Т. Рильського, К. Г. Гуслистого. – К. : Вид-во АН УРСР, 1955. – 659 с.
23. Шведова М. О. Вербалізація стереотипів сприйняття часу в російській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Марія Олексіївна Шведова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 19 с.

Пахолок Зинаида. Повторы как средство создания репрезентации национально-языковой картины мира (на материале повести М. Матіос «Сладкая Даруся»). Существующая культурно-философская интерпретация языка предусматривает рассмотрение языковых единиц, которые опираются на уклад жизни, ментальность народа,

поскольку в языковых формах отражаются особенности мировоззрения, психического строения и поведения, обусловленные национальной принадлежностью и этнической общностью.

Анализ повторов осуществлен на материале повести, посвященной судьбе украинцев, которые жили на Буковине. Автор изображает жизнь гуцулов в 30–70-е годы XX ст. во время разных оккупационных режимов, передает напряженные отношения, которые существовали между украинцами и румынской, немецкой, советской властями. Речь идет об общечеловеческом, морально-этическом: о преломлении в психике, мировоззрении, восприятии мира людей.

Объединить события настоящего и прошлого автору удалось с помощью обратного сюжета и через использование повторов, специфика которых уходит корнями в уклад жизни, поведенческие стереотипы. Словесные формулы с удвоением, выполняя семантическую и структурную функции, усиливают характеристику персонажа или предмета, понятия, передают многогранность действия, придают тексту экспрессивность. Использование разных видов повторов приводит к появлению ключевых слов, которые обозначают важнейшие понятия текста и играют важную роль в восприятии произведения и интерпретации содержания.

Языковая единица с повтором раскрывает глубинное содержание и функциональные возможности лишь с применением новой парадигмы знаний, которая базируется на этнофилософских, этнопсихологических и этнокультурных подходах к языковому явлению.

Ключевые слова: повтор, ментальность, картина мира, концептосфера, повесть.

Pakholok Zinaida. Repetition as a Mean of Representation's Creating of the National and Language Picture of the World (Based on the Story by M. Matios «Sweet Darusia»). The existing cultural and philosophical interpretation of language involves consideration of linguistic units which are based on the way of life and mentality of the nation, as the peculiarities of world view, mental structure and behavior due to national origin and ethnic community are reflected in language forms.

Analysis of repetitions is carried out on the material of the story devoted to the fate of Ukrainians who were living in Bukovina. The author describes hutsuls in 30–70 years of the XX century during different occupation regimes, depicts tension relations that existed between the Ukrainian and Romanian, German, Soviet authorities; it is said about the universal, moral and ethical: breaking point in the psyche, worldview, and people's perception of the world.

The author managed to join present and past events by using inverse plot and repetition, the particular characteristics of which are rooted in lifestyle and behavioural stereotypes.

Verbal formulas of doubling while performing semantic and structural features, also enhance the description of the characteristic of the protagonist or object, concept, transmit the frequency of action, and provide the text with expressiveness. The usage of different types of repetition leads to the appearance of keywords that represent the most important concepts of text and play a significant role in the perception of the work and interpretation of the meaning.

Language unit with repetition reveals the deeper meaning and functionality only with the use of a new paradigm of knowledge based on the ethno-philosophical, ethno-psychological and ethno-cultural approaches to the language phenomenon.

Key words: repetition, concept, mentality, world view, sphere of concepts, story.

Стаття надійшла до редколегії
21.09.2015 р.

УДК 821.133.1-146.09 "18"

Лілія Сипа

Філософська спрямованість французького романтичного роману

Статтю присвячено вивченню філософського аспекту французького роману епохи романтизму. Проаналізовано семантику й функцію філософських ідей як компонента філософського дискурсу в художній цілісності літературного твору. Дослідження здійснено з опорою на літературно-критичний доробок А. де Вінї, В. Гюго та Жорж Санд.

Ключові слова: романтизм, роман, філософський дискурс, філософська ідея.

Постановка наукової проблеми та її значення. Доба романтизму позначена в культурі Європи кардинальними художньо-естетичними, ідейно-духовними та суспільно-політичними змінами. Творчі здобутки романтиків, що неодноразово привертала увагу дослідників, залишаються предметом літера-